

درس ششم

- زمینه‌ها و علل جنگ جهانی اول:

۱- تداوم و گسترش استعمار

۲- رشد اندیشه ملی‌گرایی

۳- ظهور قدرتهای جدید

- عمده تحولات تاریخ جهان، به ویژه اروپا، در قرن ۱۹م متأثر از تأثیرات و پیامدهای انقلاب کبیر فرانسه و انقلاب صنعتی بود.

- چگونگی تأثیر انقلاب صنعتی بر گسترش سیاست‌های استعماری:

با وقوع انقلاب صنعتی و ساخت سلاح‌های پیشرفته مانند تفنگ، توپ و کشتی‌های جنگی، توان سیاسی - نظامی دولت‌های اروپایی و سیاست‌های استعماری آنان به طرز چشمگیری توسعه یافت. قدرت‌های استعمارگر، به ویژه انگلستان و فرانسه، با گسترش مستعمرات خود در قاره‌های آسیا، آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه با یکدیگر به رقابت برخاستند.

- نمونه‌هایی از مبارزه مردم علیه استعمار در سرزمین‌های مستعمره:

۱- قیام مهدیون در سودان به رهبری مهدی سودانی در مقابل انگلیس

۲- مبارزات مردم الجزایر به فرماندهی امیر عبدالقادر بر ضد ارتش فرانسه

۳- شورش سپاهیان هندی و مبارزات ضداستعماری گاندی در هندوستان

۴- جنبش استقلال‌طلبانه مردم آمریکای لاتین به رهبری سیمون بولیوار

- در سده ۱۹م، دو جریان فکری ملی‌گرایی و آزادی‌خواهی در جوامع اروپایی زمینه‌ساز شکل‌گیری کشورهای و دولت‌های ملی جدیدی شد.
- در نیمه دوم قرن ۱۹م، ملی‌گرایان ایتالیایی به رهبری کاوور و گاریبالدی قیام کردند و با استفاده از رقابتی که میان اتریش و فرانسه وجود داشت، موفق شدند ایتالیا را متحد کنند و تحت حاکمیت حکومت ملی و مستقلی در آورند.
- تا میانه قرن ۱۹ سرزمین‌های آلمانی در اتحادیه‌ای موسوم به اتحادیه آلمانی در کنار هم قرار داشتند. ایالت پروس، پیشگام وحدت آلمان شد.
- ویلهم یکم فرمانروای پروس به کمک بیسمارک، مرد آهنین آن ایالت، سرزمین‌های آلمانی را متحد و امپراتوری آلمان را تأسیس کرد.

- اهداف آلمان از تشکیل اتحاد سه‌گانه (مثلث):

۱- مقابله با تهدیدهای خارجی به ویژه خطر حمله فرانسه

۲- پیشبرد سیاست‌های توسعه‌طلبانه خود در اروپا و فراسوی دریاها

- اهداف فرانسه از تشکیل اتفاق سه‌گانه (مثلث):

۱- خروج از انزوای سیاسی

۲- پایان دادن به برتری جویی آلمان

- مهم‌ترین علل بروز جنگ جهانی اول:

۱- اختلافات مرزی و دشمنی شدید آلمان و فرانسه

۲- مسابقه تسلیحاتی

۳- رقابت بر سر مستعمرات

۴- اقدام برای توسعه نفوذ و دخالت در منطقه شبه‌جزیره بالکان

- در پی قتل ولیعهد اتریش و همسرش به دست یک صرب ملی‌گرا در شهر سارایوو مرکز بوسنی، اتریش به حکومت صربستان مستقل اعلان جنگ کرد و جنگ جهانی اول آغاز شد.

- ایتالیا در میانه جنگ از متحدین جدا شد و به متفقین پیوست.

- آمریکا ابتدا بی‌طرفی خود را در جنگ حفظ کرد، اما حمله پایپی زیردریایی‌های آلمانی به ناوگان آمریکا و غرق کردن کشتی‌های این کشور موجب آن شد که کنگره ایالات متحده به آلمان اعلان جنگ دهد.

- رهبر بلشویک‌های روسیه، لنین بود. او پیرو کارل مارکس فیلسوف آلمانی بود و با نظام سرمایه‌داری مخالف بود.

- سه شعار اساسی لنین:

۱- صلح، زمین، نان

۲- تسلط کارگران بر تولید

۳- همه قدرت از آن‌ها شوراها

- آثار و پیامدهای جنگ جهانی اول:

۱- پیمان صلح ورسای

۲- تشکیل جامعه ملل

۳- تلفات و خسارت‌های انسانی و اقتصادی

- پیمان صلح ورسای برای آلمان:

۱- مستعمرات آلمان میان متفقین تقسیم شد و بخش‌هایی از خاک این کشور به فرانسه و لهستان واگذار گردید.

۲- آلمانی‌ها ملزم به پرداخت غرامت به دولت‌های متفق و محدود نگه داشتن توان نظامی خود شدند.

- در جریان مذاکرات صلح ورسای، ویلسون، رئیس‌جمهوری آمریکا، پیشنهاد کرد که برای تأمین صلح و امنیت جهانی و جلوگیری از جنگ، نهادی بین‌المللی با عنوان «جامعه ملل» تأسیس شود.

- به این ترتیب، جامعه ملل در شهر ژنو در سوئیس تشکیل شد.

- در جریان جنگ جهانی، با نزدیک شدن ارتش روسیه به تهران، شماری از ملیون، شامل برخی از نمایندگان مجلس شورای ملی، وزیران و شخصیت‌های مذهبی، به کرمانشاه مهاجرت نمودند و دولت موقت ملی را در آن شهر تأسیس کردند اما به دنبال شکست سپاه عثمانی از نیروهای متفقین، دولت موقت فروپاشید و اعضای آن پراکنده شدند.

- آثار و نتایج جنگ جهانی اول بر ایران:

۱- قحطی بزرگ و تلف شدن عدۀ زیادی از ایرانیان

۲- تزلزل و بی‌ثباتی دولت مرکزی

۳- تعطیلی مجلس شورای ملی

۴- تضعیف بیشتر نظام مشروطه

- انگلیسی‌ها پس از جنگ جهانی با هدف تحکیم نفوذ و سلطۀ پایدار خود و تأمین منافع درازمدتشان در ایران مغتنم شمردند و قرارداد ۱۹۱۹ را با دولت وثوق‌الدوله منعقد کردند.
- آیت‌الله سید حسن مدرس یکی از جدی‌ترین این مخالفان بود.